

Отримано
18.09.2023
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.035
доктор мистецтвознавства, проф. Шкільній
О.В.
ЯММ

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.035 у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору мистецтвознавства, професору
завідувачу кафедри образотворчого мистецтва
Факультету образотворчого мистецтва і дизайну
Шкільній Ользі Володимирівні

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

СИТНИК Ірини Володимирівни

«Творча діяльність Тетяни Яблонської у контексті культурно-мистецьких процесів України середини ХХ – початку ХХІ століть», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Актуальність дисертаційного дослідження. В своєму науковому дослідженні Ірина Ситник широко і усесторонне розкрила творчий спадок Тетяни Нилівни Яблонської у контексті певних творчих нашарувань мистецтва середини ХХ – початку ХХІ століть. Зокрема, вплив напрацювань мисткині на розвиток української художньої свідомості, що відкрило шлях до складної й багатогранної трансформації національного образотворчого мистецтва даного періоду.

Актуальності роботі додає реалізація аксіологічного підходу до творчого спадку мисткині, який є дискусійним як філософське вчення про природу ціннісних орієнтирів означеного часу й творчості Тетяни Яблонської, яка була визнаним метром образотворчості за життя і лишається ним донині.

Оскільки об'єктом дослідження виступають живописні й графічні твори Яблонської, то надзвичайно важливим був мистецтвознавчий підхід, який дав

змогу проаналізувати пластично-образні й естетичні орієнтири, а також характерні засоби виразності й особливості художньої мови мисткині.

Культурологічний підхід дозволив провести аналіз перетину масової та елітарної культур суспільства радянської доби, і визначити чинники, що вплинули на формування світогляду мисткині й особливості її художнього розвитку та стилістичної трансформації.

За допомогою антологічного методу проаналізовано буття та сприйняття творчої діяльності художниці у мистецтві раннього (етапу становлення й вироблення творчої манери), зрілого (доби визнання як номенклатурної мисткині) і пізнього (часів незалежності України) періодів творчості.

Герменевтичний метод дослідження дозволив осмислити різні інтерпретаційні підходи до художньої діяльності Тетяни Нилівни як у радянському соціумі, так і нині.

Також розвиток творчої особистості Тетяни Яблонської аналізувався за допомогою історико-хронологічного методу, який був основним при уточненні періодизації її творчості та жанрової класифікації мистецького доробку загалом.

Необхідно відзначити, що дисертаційне дослідження Ірини Ситник є новим вагомим словом у мистецтвознавстві України, так, вперше було сформовано перелік творів Тетяни Яблонської з обстежених державних і приватних музейних колекцій, закладів освіти та культури України, що в сумі склав близько тисячі одиниць. Це твори живопису і графіки, зібрані, зокрема, у фондосховищах і експозиціях музеїв Києва, Львова, Чернігова, Миколаєва, Одеси, Симферополя, Сум, Запоріжжя, Донецька, Луганська, Дніпра, Кмитова, Тернополя, Ужгорода, Івано-Франківська. Що, у свою чергу, дало змогу розставити нові акценти в творчому доробку Тетяни Нилівни й вперше глибоко і всебічно окреслити особливості стилістики різних періодів її творчості, проаналізувати специфіку формотворення, сюжетно-образного наповнення композицій й техніки виконання.

Загалом, здійснене дослідження, крім теоретичної, має ще й практичну цінність. Адже завдяки йому стало можливим станом на сьогодні сформувати уточнений перелік творів Тетяни Яблонської у художніх музеях і приватних колекціях України, закладах культури й освітніх установах. Це, у свою чергу, дозволило унаочнити вплив соціально-політичного й культурного середовища в Україні 1940-х – 1990-х років на становлення, зростання й еволюцію мистецької мови Т. Яблонської, розкрити її стилістичні, формотворчі, жанрові й образні новації.

Дисертантка поставила собі за мету:

1. Дослідити історіографію проблеми, визначити методологію дослідження та джерельну базу.
2. Проаналізувати стан наукового вивчення проблеми.
3. Розкрити етапи еволюції творчості Тетяни Яблонської, оновити й деталізувати періодизацію її творчої діяльності з урахуванням соціокультурних зрушень і напрямків розвитку українського образотворчого мистецтва ХХ ст.
4. Укласти оновлений перелік творів Тетяни Яблонської в художніх музеях й приватних колекціях України, закладах культури й освітніх установах, станом на час дослідження.
5. З'ясувати вплив культурно-мистецького середовища в Україні 1940-х – 1990-х років на становлення, зростання й еволюцію творчої діяльності Т. Яблонської.
6. Здійснити мистецтвознавчий аналіз спадщини художниці, охарактеризувати стилістичні, формотворчі аспекти її мистецтва.
7. Дослідити громадську діяльність і педагогічний доробок Т. Яблонської.
8. Розкрити значення творчості Т. Яблонської для розвитку українського образотворчого мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Необхідно підкреслити, що з усіма поставленими завданнями дисертантка повністю впоралась. Дисертаційне дослідження Ірини Ситник професійно і на

високому мистецтвознавчому рівні глибоко проаналізувала художню спадщину Тетяни Яблонської.

Звичайно, чимало українських мистецтвознавців зверталось до творчості Тетяни Нилівни і все ж Ірина Ситник більш всебічно, глибоко і досконаліше проаналізувала творчість мисткині. В монографіях, статтях та дисертаціях значущі, але значною мірою тенденційні розвідки мистецтвознавців Л. Владича, В. Курильцева, В. Цельтнера, А. Соловйова, І. Бугаєнка та інших, художня творчість Т. Яблонської проаналізована стримано з обережністю, бо в той час існувала цензура тодішнього суспільно-політичного ладу.

Дисертаційне дослідження Ірини Ситник написано українською мовою з дотриманням наукового стилю та є чітко і логічно структурованим.

У Вступі переконливо обґрунтована актуальність дослідження, сформульовано метод і завдання, визначено новизну та практичне значення результатів.

В першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» проводиться огляд літератури, в якій визначені основні положення, що стали основою опрацьованої теми. Достатньо досконало проаналізовані особливості творчого методу та художньої манери Тетяни Яблонської в контексті соціокультурних зрушень і напрямків розвитку українського образотворчого мистецтва середини ХХ – початку ХХІ століть.

В дисертації І. Ситник вперше в українському мистецтвознавстві подається значний за кількістю ілюстративний матеріал, що дасть можливість для розширення мистецтвознавчого аналізу творчого доробку Т. Яблонської. Так, ілюстраційні додатки складають 130 сторінок, що містять ілюстрації творів живопису і графіки Тетяни Яблонської з архівних джерел та музейного простору України, результати польових досліджень. Загалом проаналізовано 642 твори живопису і графіки (С. 65), упорядковано інформацію про 155 виставок (С. 69) Тетяни Яблонської.

Розглядається також і теоретико-методологічні аспекти дослідження, де приводяться аналіз дослідженого періоду в українському образотворчому мистецтві, аналізується значущість цього періоду для сучасності.

На основі аналізу культурологічних та історико-мистецтвознавчих досліджень обраної теми з'ясовано, що становлення та еволюція творчості Тетяни Яблонської проходило під впливом зовнішніх чинників і вивчалось лише частково в окремих мистецтвознавчих працях.

У другому розділі «Формування художньої індивідуальності Тетяни Яблонської у культурно-мистецькому середовищі» розглянуто процес становлення творчої особистості Тетяни Яблонської на тлі соціокультурних подій, що відбувалися в Україні середини двадцятого століття. Також проаналізовано витoki, що вплинули на формування характеру і творчої мови художниці від дитячих років до навчання в Київському художньому інституті у корифеїв – митців нової генерації: бойчукістів і авангардистів, які мали домінуючий вплив на формування творчої манери художниці. У цьому розділі авторка дисертації детально аналізує твори двох основних напрямів: «суворого стилю» і «соцреалізму», наголошуючи, що мисткиня мусила підлаштовуватися під вимоги радянської системи і не втрачати ті міцні складові світогляду, що були набуті під час навчання.

У третьому розділі «Еволюція пластичної мови Тетяни Яблонської у другій половині 50-х – 2000-х роках» здійснено аналіз еволюції живописної і пластичної мови та уточнено періодизацію творчості Тетяни Яблонської у другій половині 50-х – 2000-х роках. Підкреслено, що у досліджуваний період мисткиня активно експериментує, шукає нові засоби виразності, звертається до народних мистецьких джерел. У розділі піддані детальному аналізу мистецькі твори італійського циклу, вірменського, закарпатського періодів, які були створені під час множинних творчих відряджень по Україні і за кордоном.

У четвертому розділі «Тетяна Яблонська та її спадщина в аспекті значення для сучасного образотворчого мистецтва» розкрито основні аспекти

педагогічної і громадської діяльності Тетяни Яблонської та підкреслено, що педагогічний доробок мисткині став дороговказом для плеяди багатьох, натепер відомих майстрів живопису і графіки.

Висновки дослідження сумарно відбивають отримані наукові результати та відповідають поставленим завданням.

Текст дисертації витримано у стилі наукового жанру. Виклад матеріалу – простий, логічний, послідовний.

Представлений у додатках ілюстративний матеріал візуально коментує й підтверджує об'єктивність дослідження.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях Ситник Ірини Володимирівни відсутні порушення академічної доброчесності.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ірини Ситник, відзначаючи його достатній науковий рівень і наголошуючи на сильних сторонах, маємо звернути увагу на деякі дискусійні моменти, **зауваження і побажання:**

1. В даному дослідженні серед представлених графічних робіт мисткині я не побачила чи були у творчому доробку Тетяни Нилівни Яблонської роботи з книжкової графіки (ілюстрації).

2. Бажано було б розширити географію (в Україні та за кордоном) митців-послідовників образотворчих методів та творчої стилістики Тетяни Яблонської.

3. Після окремих доповнень дослідження і незначного розширення висновків його необхідно видати окремою книгою (монографією).

Всі наведені недоліки аж ніяк не впливають на позитивну оцінку дисертації. Зауваження можуть бути предметом подальших досліджень автора.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Висловлені в дисертації положення та ідеї є самостійними, виваженими, добре обґрунтованими, експериментально перевіреними й

оригінальними. Аналіз тексту дає підстави констатувати дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності вповні.

Висновок рецензента

Дисертація СИТНИК Ірини Володимирівни «Творча діяльність Тетяни Яблонської у контексті культурно-мистецьких процесів України середини ХХ – початку ХХІ століть» є завершеним науковим дослідженням, що містить нові положення щодо розв'язання актуальних питань в галузі мистецтвознавства. Актуальність теми, визначення об'єкта/предмета дослідження, залучення відповідних методів, постановка мети, формулювання та виконання поставлених завдань засвідчують готовність автора до самостійної наукової роботи. Загалом дисертація відповідає вимогам п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а здобувачка **Ситник Ірина Володимирівна** заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Рецензент:

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
заступник декана з наукової роботи

Факультету образотворчого мистецтва і дизайну
Київського університету імені Бориса Грінченка

Вероніка ЗАЙЦЕВА

